

برهنگی مجازی و راهبردهای فقهی مقابله با آن

نویسندگان	وابستگی سازمانی
الناز نوروزی *	دانش آموخته سطح دو، حوزه علمیه فاطمیه (س)، مشگین شهر، ایران
اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله	گسترش فزاینده انتشار تصاویر فاقد پوشش شرعی توسط زنان در فضای مجازی، به
صفحه	عنوان تهدیدی جدی علیه حریم عفت و اخلاق جامعه، ضرورت عزم جدی
دوره ۱، شماره ۳ (شماره پیاپی ۳)	کارشناسان دینی، حقوق دانان و فقها را برای یاری رسانی به قانون گذار و ایجاد سدی
اطلاعات نویسنده مسئول	اطلاعات نویسنده مسئول
نویسنده مسئول	سیده پروین محمدی زاویه
کد ارکید	۰۰۰۰-۰۰۰۰-۰۰۰۰-۰۰۰۰
تلفن	۰۹۱۴۵۹۷۸۵۱۹
ایمیل	elnaznorozy4@gmail.com
سابقه مقاله	سابقه مقاله
تاریخ دریافت	۱۴۰۵/۰۱/۰۷
تاریخ ویرایش	۱۴۰۵/۰۱/۰۸
تاریخ پذیرش	۱۴۰۵/۰۱/۲۰
تاریخ انتشار	۱۴۰۵/۰۳/۰۱
روش پژوهش	توصیفی تحلیلی
برهنگی، فضای مجازی، بی حجابی، راهبرد، فقه	
واژگان کلیدی	توضیحات
کلیه حقوق این مقاله متعلق به نویسندگان می باشد.	
خوانندگان این مجله، اجازه توزیع، ترکیب مجدد و تغییر جزئی را با ذکر منبع آن دارند.	
نحوه استناد	نوروزی، الناز (۱۴۰۵)، «برهنگی مجازی و راهبردهای فقهی مقابله با آن»، ماهنامه علمی فقه، حقوق و مطالعات
دهی	اجتماعی، دوره ۱، شماره ۳، شماره پیاپی ۳، (خرداد)، صفحات ۵۵-۶۴

Virtual Nudity & Jurisprudential Strategies to Combat it

Authors		Organizational Affiliation
Elnaz Noroozi*		Level 2 Graduate, Fatemeh Seminary (S), Meshginshahr, Iran
Article Information		Abstract
Article Type	Research	The increasing spread of women posting images without religious clothing in cyberspace, as a serious threat to the privacy and morality of society, requires the serious determination of religious experts, lawyers, and jurists to assist the legislator and create a strong barrier against this anomaly. This research aims to develop jurisprudential strategies to combat virtual nudity, using a descriptive-analytical method and reliable library resources such as MagIran, IranDoc, and NorMags. The findings of this research show that strengthening the family foundation, improving the level of education and universities, and providing targeted and valuable cultural programs are key strategies in reducing social anomalies. In the area of operational strategies, moving towards strengthening theology and promoting monotheistic teachings, paying special attention to religious obligations such as prayer and fasting, and creating virtual bases with rich content in the field of chastity and hijab are considered essential priorities. Also, increasing awareness of the functions and effects of cyberspace for users plays a decisive role in preventing deviations, because many deviations are due to a lack of correct knowledge. Therefore, comprehensive training in digital literacy, media literacy, and cyberspace literacy is inevitable for all activists in this field. Finally, the application of legal and supervisory restrictions on the dissemination of nudity in cyberspace by the FATA police can be effective as a complementary tool in managing and significantly reducing the issue of veiling in this context and contribute significantly to improving the moral climate of society.
Pages	55 - 64	
Volume 1, Issue 3, Third Consecutive Issue		
Corresponding Author's Info		
Corresponding Author's	Elnaz Noroozi	
ORCID	0000-0000-0000-0000	
Tell	09145978519	
Email	elnaznoroozy4@gmail.com	
Article History		
Received	2026/03/27	
Revised	2026/03/28	
Accepted	2026/04/09	
Published Online	2026/05/21	
Research Method	Descriptive Analytical	
Keywords		Nudity, Cyberspace, No Hijab, Strategy, Jurisprudence
Description		
All rights to this article belong to the authors.		
Readers of this magazine are permitted to distribute, recombine, and modify the material with due acknowledgement of the source.		
How to Cite This Article	Noroozi, Elnaz (2026), "Virtual Nudity & Jurisprudential Strategies to Combat it", Monthly Scientific Journal of Jurisprudence, Law and Modern Social Studies, Volume 1, Issue 3, third Consecutive Issue (June), pp. 55 – 64	

۱: مقدمه

جهان به سرعت در حال پیشرفت است و تکنولوژی به صورت فزاینده ای رشد و گسترش پیدا کرده و به تبع آن ارتباطات غیرحضوری، تعامل افراد در فضاهای مجازی روز به روز در حال گسترش است. بشریت این عصر را عصر ارتباطات و اطلاعات نام گذاری کرده است. ایران نیز از این فناوری اطلاعات بی نصیب نمانده است و با گسترش اینترنت و همه گیر شدن آن ابزارهای ارتباطی گوناگونی به وجود آمد و این فضاهای مجازی به مکانی پررونق برای شکل گیری روابط متفاوت تبدیل شد که این مساله گاهی موجب توسعه فرهنگ های بیگانه در کشورهای اسلامی به خصوص ایران می گردد. یکی از مساله هایی که بسیاری از خانواده و جامعه اسلامی را دچار نگرانی کرده است، مسئله حجاب در فضای مجازی است. امروزه جامعه اسلامی شاهد مجموعه هایی از رفتارهای ناسازگار با عقاید اسلامی از سوی دختران و زنان هستند مانند، رواج روزافزون بی حجابی، فرار دختران از خانه، تغییر الگوی مشارکت اجتماعی زنان، حضور دختران و زنان به صورت مخرب و برهنه در فضای مجازی و غیره شده است و این موارد آسیب بسیار جدی مانند، کم رنگ شدن ارزش و جایگاه نقش های مادری و همسری نزد دختران را موجب می شود. بر اساس نظریات کارشناسان یکی از علت های رواج این آسیب های اجتماعی و روحی و عاطفی، عدم تربیت صحیح است و دیگر از علت ها می تواند این باشد که متأسفانه با وجود آنکه دین اسلام و معارف اسلامی در حوزه مطالعات زنان بسیار قوی و متقن می باشد و کامل ترین مباحثات انسان شناختی را نسبت به زنان مطرح می کند؛ اما بسیاری از زنان و دختران طبق الگوهای هوشمندانه و آگاهانه روش ها توسط مربیان آنان، می توان از پیشامد بسیاری از آسیب ها جلوگیری کرد. با این اوصاف اهمیت و ضرورت این پژوهش در این است که، فضای مجازی تغییراتی را در حوزه زندگی مردم ایجاد کرده و همه ساحت های زندگی توسط فضای مجازی دچار تغییر و تحولات جدی شده که بخش عمده این تغییر و تحولات در حوزه سبک زندگی است. بحران حجاب وقتی بیشتر احساس شد که پای فضای مجازی به خانواده ها کشیده شد و شبکه های اجتماعی فرصتی به دست افراد داد تا عکس های نامناسب و مدهای سبک بین افراد جامعه دست به دست شود و تا جایی پیش رفت که قبح بدحجابی شکسته شد. گسترش فزاینده انتشار تصاویر فاقد پوشش شرعی از سوی زنان در فضای مجازی و ضرورت مقابله با این تهدیدها علیه حریم عفت و اخلاق جامعه ایجاب می کند، کارشناسان دینی و همچنین حقوق دانان و فقها دست به دست هم داده و به یاری قانونگذار بشتابند تا سدی محکم به وجود بیاورند. بر این مبنا الزم دانسته شد، در این خصوص باید راهکارهای مقابله با آن ارائه گردد تا گامی برای تأمین امنیت اخلاقی افراد برداشته شود. از این رو، شناخت منطقه ممنوعه رفتاری در فضای مجازی با توجه به سیاست جنایی اسلام و آگاهی از پیامدهای اینترنت و در کنار آن در نظر گرفتن راهبردهای مناسب برای استفاده درست و پیشگیری یا کاهش پیامدهای احتمالی منفی آن به خصوص در حوزه ممنوعه سیاست جنایی اسلام اهمیت اساسی دارد. وجه امتیاز این پژوهش این است که متأسفانه در مورد برهنگی و بی حجابی در فضای مجازی از دیدگاه فقه، مطالب و پژوهش های کمی ارائه شده است و به تبع آن راهکارهای بسیار کمی در این زمینه مشاهده می گردد. به همان سبب در این مقاله سعی شده است علاوه بر تعریف برهنگی و فضای مجازی، راهکارهایی برای مقابله با آن ارائه شود. روش پژوهش در این مقاله توصیفی با روش کتابخانه ای می باشد و مقالات و پیشینه های استفاده شده در این پژوهش از منابع معتبر برگرفته شده است.

۲: مفهوم شناسی

در این بخش از پژوهش به مفهوم شناسی متغیرهای وابسته و مستقل پژوهش خواهیم پرداخت:

۱-۲: برهنگی

برهنگی حالت بدون پوشش بودن بدن را می گویند (هاشمی، ۱۳۸۷: ۱۰۴). برهنگی تحت تأثیر فرهنگ ها و مذاهب گوناگون در میان جوامع انسانی رواج دارد. پوشیدن لباس یکی از ویژگی های بارز انسانی است که از نیازهای کارکردی انسان مانند حفاظت در برابر اشیاء و سرما پس از دست دادن مو و مهاجرت به مناطق سردتر به وجود آمد. تاریخچه برهنگی شامل نگرش اجتماعی به برهنگی در فرهنگ های مختلف در طول

تاریخ است. زمانی که انسان ها شروع به لباس پوشیدن کردند مشخص نیست، هرچند شواهد باستان شناسی نشان می دهد که لباس پوشیدن احتمالاً در جامعه انسانی حدود ۷۲۰۰۰ سال پیش فراگیر شده باشد (حلبی، ۱۳۹۰: ۵۱).

۲-۲: فضای مجازی

فضای سایبر، دامنهای جهانی و پویا است که تحت تأثیر تغییرات مداوم قرار دارد. این فضا با بهره‌گیری ترکیبی از فناوری‌های الکترونیکی و طیف الکترومغناطیسی، امکان ایجاد، ذخیره‌سازی، اصلاح، تبادل، اشتراک‌گذاری و استخراج اطلاعات را فراهم می‌سازد؛ همچنین قابلیت از بین بردن داده‌ها و اختلال در منابع فیزیکی را نیز داراست. این محیط شامل زیرساخت‌های فیزیکی و دستگاه‌های ارتباطی است که اتصال شبکه‌ها و سیستم‌های فناوری را ممکن می‌سازند. علاوه بر این، شامل سیستم‌های رایانه‌ای و نرم‌افزارهای مرتبطی است که عملکرد عملیاتی و اتصال بنیادین این دامن را تضمین می‌کنند. اصطلاح «اینترنت» معمولاً در مجامع عمومی و گاهی در زبان تجاری، برای توصیف شبکه‌هایی به کار می‌رود که سیستم‌های رایانه‌ای را به یکدیگر متصل می‌کنند و شامل گره‌های دسترسی کاربران و گره‌های مسیریابی واسطه‌ای می‌شوند. در مقابل، شبکه‌های خصوصی بین رایانه‌ها «اینترنت» نامیده می‌شوند. از دیدگاه روزنامه‌نگاری و رسانه‌ای، اینترنت گاهی به عنوان بخشی از کل این سیستم تلقی می‌گردد. یک ویژگی متمایز و اساسی فضای مجازی آن است که هیچ نهاد مرکزی واحدی، کنترل کامل بر تمامی شبکه‌های تشکیل‌دهنده این دامن جدید ندارد (جلیلی، ۱۳۸۸: ۲۸). «فضای سایبر» که گاهی فضای مجازی یا فضای انگاری نیز نامیده می‌شود، مفهومی است برای توصیف فناوری دیجیتال پیوسته و گسترده. این واژه نخستین بار در دهه ۱۹۸۰ وارد ادبیات علمی تخیلی شد و به سرعت توسط فعالان حوزه کامپیوتر و علاقه‌مندان به این تکنولوژی پذیرفته گردید. اوج رونق و رواج عمومی این اصطلاح به دهه ۱۹۹۰ بازمی‌گردد؛ دوره‌ای که استفاده از اینترنت، شبکه‌های ارتباطی و مخابرات دیجیتال رشد شتابانی داشت و عبارت «فضای مجازی» توانست نماینده بسیاری از ایده‌ها و پدیده‌های نوظهور آن دوران باشد. ریشه لغوی «سایبراسپیس» به واژه «سایبرنتیک» بازمی‌گردد. این واژه از کلمه یونانی باستان (به معنای فرمانده یا ناخدا) مشتق شده است. نوربرت وینر، بنیان‌گذار علم کنترل، از این واژه برای اشاره به کارهای پیشگامانه‌اش در زمینه مخابرات الکترونیکی و علم کنترل بهره برد (جواهری و همکاران، ۱۳۹۹: ۵۲).

۳: برهنگی و حجاب در فضای مجازی

جوامع انسانی از ابتدای تاریخ سبک زندگی ویژه خود را دارا بوده و الگوهای رفتاری متناسب با شاخص‌های فرهنگی خود را داشته‌اند. جامعه اسلامی نیز سبک زندگی ویژه‌اش را دارد که می‌توان از آموزه‌های اسلام به دست آورد. حجاب یکی از شاخصه‌های سبک زندگی اسلامی است که در فضای مجازی به آن حمله می‌شود. امروزه گسترش تکنولوژی و در ادامه آن ارتباطات غیرحضوری، سبب گسترش تعامل افراد در بستر مجازی شده است. محتوای ارائه‌شده در فضای مجازی از سوی کشورهای صاحب‌امتیاز، با اندیشه تأمین خوراک فکری و زیربنای باورهای تمام کاربران فضای مجازی سراسر جهان، ذائقه مخاطب را تغییر می‌دهد؛ زیرا با تغییر نگرش‌ها و سبک زندگی بانوان در جایگاه مسئولان اصلی پرورش نسل آینده می‌توانند هویت ایرانی، اسلامی را به راحتی دستخوش تغییر کنند (رضائیان، ۱۴۰۱: ۲۰).

۳-۱: جایگاه و اهمیت پوشش

بر اساس گواهی متون تاریخی، حجاب زنان در بیشتر ملتها و آیین‌های جهان رواج داشته است. هرچند در طول تاریخ فرازنشیب‌های زیادی را طی کرده، اما کامل از بین نرفته است (براون و اشنايدر، ۱۳۷۰: ۲۰). اسلام با معرفی لباس و پوشاک به عنوان پوشش و وجوب آن به ویژه برای زنان آن را تعدیل کرده است؛ همچنین با تشریع قانون پوشش، اشتیاق زنان به حجاب را مستحکم کرد تا گوهر هستی زن حفظ شود؛ از این‌رو دشمنان در جنگ نرم می‌کوشند با حجاب‌زدایی زمینه تغییر ارزش‌های دینی را فراهم نموده و افراد و جامعه را در گرداب فساد گرفتار کنند. امروزه این امر در فضای مجازی بیشتر نمود پیدا کرده است (براون و اشنايدر، ۱۳۷۰: ۲۲).

۳-۲: اهداف حجاب‌زدایی

پس از سیطره غرب که به مدد نوگرایی و تحول آن دیار پس از رنسانس به وجود آمده بود، تمدنی شکل گرفت که با انگیزه گسترش، به جهانی فراتر از حصار موقعیت جغرافیایی خاصی می‌اندیشید؛ از این‌رو برای آسان کردن روند سیطره خود، یکسان‌سازی فرهنگی و تخریب فرهنگ ملت‌ها امری زیربنایی در دستور کار قرار گرفت و کوشیده شد بدین‌وسیله زمینه تسلط سیاسی امنیتی فراهم شود. با تضعیف و تخریب فرهنگ ملت‌ها، فرهنگ وارداتی بی‌بندوباری و بی‌عفتی جوامع غربی بر جوامع شرقی به ویژه اسلامی تحمیل شد تا کشورها به بازار فروش محصولات غربی تبدیل شوند. (رضائیان، ۱۴۰۱: ۲۵) شاید بتوان انقلاب صنعتی و اختراع ماشین بخار در سال ۱۷۱۲ میلادی را اولین جرقه مبارزه با حجاب دانست؛ چراکه سرمایه‌داران و صاحبان کارخانجات برای تأمین نیروی انسانی ارزان مورد نیاز، به فکر جذب زنان به بازار کار افتادند؛ از این‌رو تبلیغات گسترده‌ای به نام «آزادی زن» به راه انداختند تا بتوانند آنان را اجیر و اسیر دنیای سرمایه‌داری جدید کنند. پس از آن با افزایش تولید و کم‌شدن تقاضا بر اثر اشباع بازار، زنان به ابزاری در راستای مصرف بیشتر و سوق‌دادن جامعه به سوی تجمل‌گرایی بدل شدند. به این ترتیب زن در عصر تجدد و مدرنیته، به نام «آزادی» به بدترین شیوه در اسارت منافع سرمایه‌داران طمّاع و هوس‌باز قرار گرفت (ملک زاده، ۱۳۸۹: ۷۷). حرمت‌زدایی از حجاب در ایران، پروژه‌ای است که بهائیت با کشف حجاب شروع کرد و سپس با اجبار و سرکوب برای کشف حجاب، به رضاخان دیکته شد. پهلوی‌ها ۵۴ سال کوشیدند تا ریشه‌های عفاف، حجاب و حیا را بسوزانند و نسل جوان را گرفتار و سرگرم خود کنند (شریفی، ۱۳۹۷: ۹). این بار با رشد و پیشرفت تکنولوژی نوع مبارزه با حجاب و بهره‌وری از زنان به ویژه در کشورهای اسلامی رنگ‌وبوی دیگری به خود گرفته است. امروزه غرب می‌کوشد با راه‌اندازی شبکه‌های اجتماعی و به‌کارگیری شیوه‌های جنگ نرم، با تهییج و تحریک افراد عادی و ترغیب برخی مراجع فکری، با پیام‌های به‌ظاهر جذاب اما فریبنده، حقایق فرهنگ اسلامی و باورهای الهی را انکار و ارزش‌های مادی و دنیوی متکی بر ماتریالیسم را به ارزش‌هایی جهانی تبدیل کند؛ به گونه‌ای که همگان این فرهنگ را فرهنگی معتبر و عام بپذیرند و میراث فرهنگی و دینی و داشته‌های بومی خود را برای آن کنار بگذارند. (شریفی، ۱۳۹۷: ۱۰)

۳-۳: شیوه‌های حجاب‌زدایی در فضای مجازی

در این بخش از پژوهش به بررسی شیوه‌های حجاب‌زدایی در فضای مجازی خواهیم پرداخت.

۳-۳-۱: فرهنگ‌سازی

از جمله راهکارهای حجاب‌زدایی، فرهنگ‌سازی رفتارهای منجر به بی‌حجابی است. دشمنان غربی با استفاده از امکانات فضای مجازی درصددند پس از شناسایی روحیات افراد جامعه با گسترش رقابت‌جویی، عرفی‌سازی، اشاعه فرهنگ تأییدگیری و ... غیرمستقیم میل به بی‌حجابی را بین افراد به وجود آورند؛ چراکه «بعد از اینکه تمایل برای انجام رفتاری در درون فرد به وجود آمد، با توجه به شرایط محیطی، آن رفتار شکل می‌گیرد و به مرور تثبیت و در وجود فرد نهادینه و به فرهنگ تبدیل می‌شود». (جلیلی راد، ۱۳۹۹: ۳)

۳-۳-۲: رقابت‌جویی

یکی از راهکارهای مؤثر در فرهنگ‌سازی، گسترش چشم و هم‌چشمی بین افراد است. دشمنان مدام در فضای مجازی با روش‌های غیرمستقیم (تبلیغات، مدگرایی و ...) افراد را به رقابت در بی‌حجابی و جلوه‌گری هرچه بیشتر سوق می‌دهند و اینگونه القا می‌کنند که در صورت بی‌حجابی، از فخر و محبوبیت بیشتری بین دیگران برخوردار خواهند شد. بر این اساس «برخی از خانم‌ها، بدون ارزیابی اینکه بدحجاب‌ها چه هدف و منظوری از این کارشان دارند، فقط برای تقلید و برتری‌جویی از آنها پیروی می‌کنند» (ابهری، ۱۳۹۵: ۲). همچنین برخی از افراد خودکم‌بین، بی‌حجابی را راهکاری برای برانگیزی حس تحسین و توجه دیگران می‌دانند که از راه آن می‌توانند با خودنمایی به احساس خوشایند ارزشمند بودن دست یابند. «حدود شصت درصد از کسانی که بدحجاب هستند، دچار نارسایی یا ناهنجاری رفتاری‌اند و می‌خواهند جلب توجه کنند» (ابهری، ۱۳۹۵: ۴).

۳-۳-۳: عرفی سازی

عرفی سازی بی حجابی یکی دیگر از راهکارهای حجاب زدایی است. با ارائه و ترویج تصاویر بی حجاب در شبکه های اجتماعی ممکن است «این تصور اشتباه در کاربران ناآگاه شکل گیرد که تمام جامعه اینگونه اند و بدحجابی یک رفتار عمومی و عرفی است». نیز تصور شود که استفاده از پوشش نامناسب، برای هم رنگی با دیگران مانعی ندارد (مجبی، ۱۳۹۴: ۶).

۳-۳-۴: اشاعه فرهنگ تأییدگیری

در فضای مجازی با اشاعه فرهنگ تأییدگیری، معیارهای ارزشی خوب و درست بودن هرگونه اندیشه و رفتاری دستخوش تغییر می شود؛ زیرا ویژگی های فضای مجازی سبب می شود «غالب کاربران قدرت منطق و باورهای اخلاقی و مذهبی خود را نادیده گرفته و تعداد لایک ها و دنبال کننده های هر موضوع و محتوا را ملاک صحت و پسندیده بودن آن برشمرند، غافل از اینکه لایکی که از هوس برخیزد، مبنای عقلی و اخلاقی ندارد» (کمالی، ۱۳۹۴: ۱۲). با توجه به آنکه در بیشتر صفحات مجازی مشاهده می کنیم کلیپ ها و تصاویر بی حجاب افراد شمار تأییدهای بسیاری دارند؛ شاید این بینش در نوجوان شکل گیرد که بی حجابی برای تأییدگیری (لایک) امری پسندیده است و بدین وسیله فرهنگ بی حجابی رواج پیدا می کند. (کمالی، ۱۳۹۴: ۱۳).

۳-۳-۵: الگوسازی

دشمنان در جنگ نرم به وسیله فضای مجازی، بیش از هر روشی در حجاب زدایی بر الگوسازی تمرکز کرده اند؛ چراکه الگوها به طور غیرمستقیم سبب تغییر بینش، ارزش ها، ایده ها و هنجارهای جوانان و نوجوانان می شوند و در تمامی رفتارهای زندگی آنها تأثیرگذار هستند. الگوهای واجد شرایط فرهنگی و اخلاقی می توانند با پشتوانه تبلیغات، تأثیرات عمیقی در نسل جوان برجا نهند. متأسفانه ارائه نکردن الگوهای اسلامی سبب شده فرهنگ مادی غرب برای تغییر گروه های مرجع نوجوان و جوانان با الگوهای کاذب برای توسعه بی حجابی سرمایه گذاری وسیع رسانه ای نماید» (خسروانی، ۱۳۹۹: ۳۶). «تأثیر برخی از الگوها بر روی نوجوانان و جوانان چنان است که در برخی از موارد از حالت هم زادپنداری گذشته و به جنون تشابه رسیده اند». در این تشابه سازی آنچه بیش از هر چیز دستخوش تغییر می شود، ظاهر نوجوانان است (موسوی، ۱۳۹۴: ۴۱). تبلیغات یکی دیگر از ترفندهای جنگ نرم در الگوسازی است که بارها از آن استفاده می شود. در سایت ها و شبکه های اجتماعی، کاربران همیشه شاهد کلیپ ها، بنرها و پست های بی شماری برای تبلیغ انواع کالاها توسط زنان و دختران بی حجاب فراوان هستند؛ حتی کالاهایی که ارتباطی به نیازهای دختران و زنان ندارند. «قابل تأکید است مانکن های مردانه و نشر آن در فضای مجازی شاید یک مدل برای تبلیغ لباس باشد؛ اما پشت صحنه اجرای این مدل ها، حقیقتی به عنوان کشف حجاب پنهان شده است» (موسوی، ۱۳۹۴: ۴۳). «نظرسنجی ها بیانگر آن است که حدود بیست درصد خانم ها و ده درصد آقایان سبک پوشش خود را با مشاهده تصاویر مربوط به پوشش دیگر اعضای شبکه های اجتماعی انتخاب می کنند» (مجبی، ۱۳۹۴: ۱۱).

۳-۳-۶: القای مخالفت حجاب با مدرنیته

با توجه به اهداف جنگ نرم، دشمنان در فضای مجازی برای حجاب زدایی با استفاده از کالاهای فرهنگی و هنری از جمله عکس نوشت، کاریکاتور، کلیپ و نیز راه اندازی کمپین های ضدحجاب، پوشش را نماد تحجر، سنت گرایی، بی تمدنی، بی کلاسی و در مقابل مدرنیته نشان می دهند. همچنین آن را مانع پیشرفت، ورزش و کار می دانند و بی حجابی را راه تجدد، پیشرفت و موفقیت در نظر می گیرند. برای مثال در یکی از کانال ها «زنان چادری و باحجاب را بیشتر افرادی عقب مانده، بی سواد، غیرمنطقی همراه با تقلیدهای کورکورانه و در واقع افرادی بی کلاس نشان می دهند و در مقابل افراد بی حجاب، افرادی تحصیل کرده و قابل احترام هستند. همچنین در کاریکاتورهایی زن چادری با چهره ای عبوس، زشت، بی ادب و بی فرهنگ جلوه داده می شود که به قوانین اجتماعی احترام نمی گذارد؛ اما در مقابل کاریکاتورها، خانمی که با لباسی بسیار نامناسب طراحی شده

الناز نوروزی (۵۵-۶۴)

است، نسبت به حقوق دیگران احترام می‌گذارد و قوانین را مراعات می‌کند و طوری به مخاطب این حس را القا می‌کند که تمام بانوان محجبه، افراد بیمار و بی‌شخصیت جامعه هستند؛ اما افرادی که برهنگی بیشتری دارند، کلاس و تشخص بیشتری دارند» (ابهری، ۱۳۹۵: ۲۰). بدین گونه در جنگ نرم در پی آن هستند تا غیرمستقیم به افراد جامعه به‌ویژه پسران القا کنند که حجاب سبب بی‌کلاسی، سنت‌گرایی و عقب‌ماندگی زنان است و اگر زنان از حجاب درآیند، متمدن خواهند شد. با توجه به این موارد می‌بینیم در جامعه دختران نوجوان و جوان و مادران محجبه، توسط برخی از پسران مسخره می‌شوند؛ نیز در معیارهای ازدواج برای گزینش همسر کمتر به حجاب توجه می‌شود. در صورتی که هرساله جنبش‌هایی مثل جنبش زنان پوشاننده سر، خواهان لباس عفیف، جنبش سی‌روژه حجاب رمضان، جنبش احیای شأنیت زن و مادری و ... برای اشاعه حجاب در کشورهای غربی شکل می‌گیرد. بررسی آمار دختران و زنان تازه‌مسلمان در کشورهای اروپایی (از جمله بسیاری از خوانندگان، مدل‌ها و بازیگران و...)، نشان‌دهنده این است که حجاب در همه زمان‌ها نواست؛ از سویی هرساله دختران و زنان محجبه به موفقیت‌ها و پیشرفت‌های مهم ورزشی، علمی و... دست می‌یابند؛ بنابراین نمی‌توان گفت حجاب محدودیت‌ساز است. برای نمونه «در ایالت ماساچوست آمریکا پوشیدن ساپورت و شلوارهای تنگ برای دانش‌آموزان ممنوع شد؛ چراکه مسئولین این مدارس معتقدند پوشیدن لباس‌های تنگ و تحریک‌کننده مانع پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان می‌شود. آنها برای مقابله با افت تحصیلی دست به این اقدام زده‌اند». (گروه تحریریه شیعه نیوز، ۱۳۹۲: ۲۰)

۳-۳-۷: حیازدایی

از دیگر روش‌های حجاب‌زدایی، گسترش بی‌رویه تصاویر و ویدئوهای برهنه و بی‌حجاب در شبکه‌های اجتماعی برای افزایش تأثیرپذیری از بی‌حجابی، کم‌رنگ‌کردن ارزش پوشش در ذهن افراد و در نتیجه ترویج حیازدایی است. به عبارتی «متخصصان عملیات روانی برای کند و متوقف کردن رفتار (رعایت پوشش اسلامی) مخاطبان، پشتوانه احساسی - عاطفی آنها را نشانه می‌روند و شور و احساس حاکم بر رفتار ایشان را به‌تدریج کم‌رنگ می‌کنند. برای نمونه در حال حاضر فیس‌بوک و عوامل پنهان سازمان‌های اطلاعاتی آمریکا غیرمستقیم اعضای مسلمان آن را تشویق می‌کنند عکس‌های بی‌حجاب در پروفایل خود بگذارند تا از این طریق احساسات افراد مذهبی در خصوص حجاب را از بین ببرند و بتوانند به مرور زمان به استعمار فرائو خود در کشورهای مسلمان جامه عمل ببوشانند». (لشکریان و روشنی، ۱۴۰۰: ۱۳۴) همچنین باتوجه به نظریه مارپیچ سکوت الیزابت نوئل نثومان، کاربران فضای مجازی هر کدام به دیگری نگاه می‌کنند و می‌بینند دوستان، همکاران و حتی برخی بازیگران داخلی که گاهی هم با پوشش‌های مناسب در اجتماع و رسانه ظاهر می‌شوند، در شبکه‌های مجازی به گونه دیگری عکس‌های کاربری خود را در معرض دید بقیه قرار می‌دهند؛ پس قبح این قضیه از بعد اجتماعی به‌تدریج از بین می‌رود و این خودبه‌خود به شکل‌گیری یک مارپیچ بزرگ سکوت نسبت به پوشش کمک می‌کند» (شریفی، ۱۳۹۱: ۱۱)

۳-۳-۸: تضعیف باورها

یکی دیگر از شیوه‌های حجاب‌زدایی در جنگ نرم، متزلزل کردن اعتقاد و باور دینی افراد نسبت به اصل پوشش است. «صنعت ابتذال از همان ابتدای فناوری دیجیتال، تمام تلاش خود را برای انحراف نسل جوان به کارگرفته است تا به سودآوری بیشتری برسد. توسط دشمنان در اتاق‌های چت، تالارهای گفتمان مجازی و ... موضوعات اعتقادی و پرسش‌های مردم درباره پوشش رصد می‌شود و در مقابل طی برنامه‌ریزی‌هایی موضوعات انحراف‌دهنده و شبهات به گفتگو گذاشته می‌شود تا مقاصد مبتذل برآورده گردد» (موسوی، ۱۳۹۶: ۴۱). موضوعاتی که می‌تواند زیربنای ارزش‌ها و باورهای افراد را دچار تزلزل جدی کند و از آنجایی که در سطح جامعه کمتر محملی برای پاسخ‌گویی به سؤالات و شبهات اعتقادی وجود دارد، این سؤالات بی‌پاسخ، زمینه را برای کنار گذاشتن اعتقادات و شکستن هنجارها بیش از پیش فراهم می‌آورد (جلیلی راد، ۱۳۹۹: ۵).

۳-۳-۹: معرفی حجاب در جایگاه عامل محدودیت‌سازی

دشمنان در فضای مجازی با استدلال‌های بی‌اساس، حجاب را نوعی اجبار و مانع در برابر آزادی نشان می‌دهند و خود را حامی افراد برای رهایی از سلطه حجاب معرفی می‌کنند. «با توجه به مقاله‌ای که در سال ۱۳۹۴ در وال استریت ژورنال چاپ شد، دولت آمریکا قصد دارد با ایجاد ادعای نابرابری زن و مرد در ایران، با خلق روش‌هایی برای تشویق بی‌حجابی، آرامش را از جامعه سلب و بنیان ایرانی را سست کند» آنان به گمان خود با طرح این ادعاها در کمپین‌ها و صفحات مجازی خود درصددند تا احساسات و عواطف افراد را تحریک کنند و با ترفندهایی تعهد آنان را نسبت به باورها و اعتقادات درونی بزدايند؛ از جمله این کمپین‌ها می‌توان به طرح‌های شکست‌خورده آزادی‌های یواشکی و چهارشنبه‌های سفید اشاره کرد (چیدری، ۱۳۹۶: ۲۷).

۴: راهبردهای فقهی مقابله با برهنگی مجازی

یکی از موضوعات حائز اهمیت در رفع ناهنجاری‌های اجتماعی این است که سبک زندگی اسلامی باید در جامعه ترویج پیدا کند. اگر افراد جامعه بر اساس موازین شرعی و دینی و بر اساس تعالیم اسلامی زندگی خود را بنا نهند و مقید به حدودی که اسلام برای آن‌ها تعیین کرده است باشند نیمی از معضلات اجتماعی حل می‌شود. اسلام دینی است که همواره به دنبال ایجاد آرامش برای بشریت است. با ترویج سبک زندگی اسلامی می‌توان به یک آرامشی در جامعه رسید و برای ترویج این مقوله ابتدا باید از خانواده‌ها فعالیت را آغاز کرد، وقتی خانواده در اجتماع بر اساس باورهای دینی زندگی کند مطمئناً نیمی از مشکلات و معضلات فرهنگی رفع می‌شود. صداوسیما و مدیران فضای مجازی از جمله ارگان‌ها و نهادهای تاثیرگذار در رفع معضلات اجتماعی است، چرا که می‌تواند با ارائه برنامه‌های فرهنگی سبب شوند نیمی از مشکلات اجتماعی حل شود. دومین نهادی که پس از خانواده می‌تواند در رفع معضل اجتماعی تاثیرگذار باشد آموزش و پرورش است چرا که نسل جوان، نوجوان و کودک ما تا زمانی که بخواهد وارد اجتماع شود، با نهادی همچون آموزش و پرورش در ارتباط است. ارائه برنامه هدفمند از سوی آموزش و پرورش می‌تواند مثرثمر واقع شود. پس از آموزش و پرورش دانشگاه‌ها می‌توانند با ارائه برنامه‌های مفید برای دانشجویان که نسل جوان هستند و قشر تاثیرگذار جامعه محسوب می‌شوند تاثیر بسزایی در رفع معضل اجتماعی داشته باشند. اگر ما به این سه محور یعنی خانواده، آموزش و پرورش و دانشگاه‌ها اهمیت بدهیم و برنامه‌های فرهنگی مفید و ارزشمندی برای آن‌ها ارائه بدهیم مطمئناً شاهد کاهش ناهنجاری‌های اجتماعی خواهیم بود (اسکندری، ۱۳۹۵: ۹۵). برای رفع معضل بی‌حجابی باید به سمت خداشناسی و مسائل توحیدی حرکت کنیم. نماز و روزه یکی از محورهای حضرت حق است. ما اگر بخواهیم بر روی اصول دینی و فرهنگی حرکت کنیم باید قبل از اینکه وارد فروع دین شویم به اصول دین بپردازیم (میرخانی، ۱۳۸۰: ۹۰). بسیاری از رفتارهای ناهنجار و نادرست افراد، بر اثر نداشتن آگاهی درباره آن اعمال رخ می‌دهد. از این رو، آگاهی بخشی درباره رفتارهای درست و شناساندن درستی و نادرستی رفتارها به افراد، کاری بسیار با اهمیت است. در زمینه رعایت عفاف و حجاب نیز از مهم ترین کارها، آگاهی بخشی در این زمینه است. انتشار محتوای مناسب در زمینه عفاف و حجاب و نشر آن در فضای مجازی با قالب‌هایی همچون: متن، صوت، تصویر، گرافیک و انیمیشن، بسیار ضرورت دارد (اسکندری، ۱۳۹۵: ۹۴). با توجه به مطالعات انجام شده مشاهده شد که پایگاه‌هایی در زمینه عفاف و حجاب ایجاد شده و فعالیت می‌کنند، چندان پُرشمار و پرمحتوا نیستند. تقویت این پایگاه‌ها و راه اندازی پایگاه‌های تخصصی، عمومی، پژوهشی، آموزشی و سرگرمی در زمینه عفاف و حجاب، از جمله کارهایی است که انتظار می‌رود مراکز متولی این امر و نیز افراد و گروه‌های مسلمان انجام دهند. هر چه شناخت افزایشی در این حوزه بیشتر انجام شود، نشر عفاف و حجاب در جامعه حقیقی و مجازی بیشتر خواهد بود (طیبی، ۱۳۸۵: ۳). بصیرت‌افزایی درباره فضای مجازی و کارکردها و آثار آن به کاربران این فضا، از دیگر ضروریات است. بسیاری از انحرافات و کج روی‌هایی که در این فضا مشاهده می‌شود، بر اثر نداشتن شناخت در مورد موضوع است. آموزش سواد دیجیتال، سواد رسانه و سواد فضای مجازی، برای همه افرادی که به نوعی در آن حاضرند و فعالیت می‌کنند، لازم است. وظیفه متولیان فضای مجازی، آموزش و پرورش، وزارت علوم، وزارت فرهنگ و مهم‌تر از همه، والدین، آن است که به فرزندان‌شان درباره چگونگی استفاده از فضای مجازی آموزش‌های لازم و کافی را عرضه

کنند. شاید از مهم ترین مراحل تربیتی یا مهم ترین زمینه هایی که والدین باید به آن اهتمام ورزند، تربیت فرزندان در چگونگی حضور و فعالیت در فضای مجازی است. از این رو، والدین نخست باید خود از چندی و چونی این فضا آگاه شوند تا بتوانند به فرزندان نیز آموزش دهند (علم الهدی و نوروزی، ۱۳۹۳: ۳). امروزه، یکی از مهم ترین ابزار برای ترویج عفاف و حجاب در جامعه، استفاده از فضای مجازی است. در کنار هجمه های فراوان پیدا و پنهانی که علیه حجاب در فضای مجازی می شود، مسلمانان و کاربران عیفی نیز هستند که با دغدغه ترویج عفاف و حجاب در این فضا فعالیت می کنند؛ از نمونه این فعالیت ها می توان به عرضه مجموعه عکس نوشته های گرافیکی «بچه شیعه باش» اشاره کرد که در آن حفظ و تکریم خانواده، رعایت تقوا و همچنین حجاب مورد توجه قرار گرفته است. این تصاویر با انتشار در کانال های پیام رسان های گوناگون و شبکه های اجتماعی، به سبب استفاده از تصاویر به جای متن تنها، تأثیری بسیار بر کاربران می گذارد (اسکندری، ۱۳۹۵: ۱۱۲). پوشش «من حجاب را دوست دارم» نیز از دیگر فعالیت ها در فضای مجازی است که ابتداء از انتشار این شعار بر روی اشیاء فانتزی و تزئینی سعی در جذب حداکثری داشت و بعد به فضای مجازی هم راه یافت و با استقبال خوبی مواجه شد. پوشش «من خانواده ام را دوست دارم» که به مناسبت هفته جهانی عفاف و حجاب به راه افتاد و هدف از آن، گسترش این فریضه در فضای مجازی است، از دیگر فعالیت های خوب در این عرصه به شمار می رود (گرامی و گاموری، ۱۳۹۶: ۹).

۵: نتیجه گیری

در این پژوهش برهنگی و حجاب در فضای مجازی و جایگاه و اهمیت پوشش، اهداف حجاب زدایی، شیوه های حجاب زدایی در فضای مجازی مطرح گردید. همچنین راهبردهای فقهی مقابله با برهنگی مجازی ارائه شد. فقها و جامعه اسلامی بر این تأکید دارند که اگر به خانواده، آموزش و پرورش و دانشگاه ها اهمیت بدهیم و برنامه های فرهنگی مفید و ارزشمندی برای آن ها ارائه بدهیم مطمئناً شاهد کاهش ناهنجاری های اجتماعی خواهیم بود. همچنین برای رفع معضل بی حجابی باید به سمت خداشناسی و مسائل توحیدی حرکت کنیم. نماز و روزه یکی از محورهای حضرت حق است. و سومین مساله و راهبرد ایجاد پایگاه هایی در زمینه عفاف و حجاب است که دارای مطالب پرمحتوا باشند. و چهارمین راهبرد، بصیرت افزایی درباره فضای مجازی و کارکردها و آثار آن به کاربران این فضا، از دیگر ضروریات است. بسیاری از انحرافات و کج روی هایی که در این فضا مشاهده می شود، بر اثر نداشتن شناخت در مورد موضوع است. آموزش سواد دیجیتال، سواد رسانه و سواد فضای مجازی، برای همه افرادی که به نوعی در آن حاضرند و فعالیت می کنند، لازم است. با توجه به مطالب ارائه شده میتوان به این نتیجه رسید که عفاف داشتن و محجوب بودن، از فضایل اخلاقی انسان دانسته شده است که به مثابه امری درونی برای هر انسان، فارغ از دین و مذهبی که دارد، مطلوب شمرده میشود. تأکید ادیان آسمانی، به ویژه دین مبین اسلام بر رعایت عفاف و حجاب نیز بر مبنی بودن آنها بر فطرت دلالت می کند؛ هر چند این فضیلت اخلاقی و امر فطری، در ادوار گوناگون و جوامع مختلف به دلایل و عللی، گاه مغفول مانده یا در تزامن با دیگر امور فطری قرار داده شده است. انسان در جوامع گوناگون، نیازمند رعایت عفاف و حجاب است و امروزه با نفوذ اینترنت و ابزارهای گوناگون فضای مجازی در میان مردم، تشکیل جوامع مجازی و نیز بحث عفت و حجاب در آن ضرورت یافته است.

منابع

- ۱) ابهری، مجید (۱۳۹۵)، «شبکه های اجتماعی و ترویج بدحجابی»، خبرگزاری فارس
- ۲) اسدی، زهرا (۱۳۹۶)، «تأثیرات بی حجابی در فضای مجازی بر نارضایتی فضای خانواده»، همایش ملی عفاف، حجاب و سبک زندگی
- ۳) اسکندری، حسین (۱۳۹۵)، «بررسی نگرش کاربران شبکه های اجتماعی به مقوله عفاف و حجاب در فضای مجازی؛ مطالعه موردی شهر بجنورد»، فصل نامه دانش انتظامی خراسان شمالی، شماره ۱۲

- ۴) براون و اشنایدر (۱۳۷۰) «پوشاک اقوام مختلف»، انتشارات کیوان
- ۵) جلیلی، تورج (۱۳۸۹)، «مفهوم سایبر در تبیین و خلق فضای معماری»، اولین همایش ملی فناوریهای نوین در علوم مهندسی
- ۶) جلیلی‌راد، سیداحمد (۱۳۹۹)، «تأثیر فضای مجازی بر فرهنگ حجاب و عفاف در ایران اسلامی»، چهارمین همایش ملی مشاوره و سلامت روان
- ۷) جواهری، غلامرضا؛ اسماعیلی، مهدی؛ حاجی‌تبار فیروزجائی، حسن (۱۳۹۹)، «هرزه نگاری سایبری: از مبانی نظری تا الگوهای واکنش کیفری»، فصلنامه پژوهش حقوق کیفری، دوره ۸، شماره ۳۰
- ۸) چیذری، زهرا (۱۳۹۶)، «کمپین آزادی‌های یواشکی در سال ۹۳»، روزنامه جوان
- ۹) حلبی، علی اصغر (۱۳۶۶)، «دانشنامه عمومی»، جلد دوم، تهران: نشر پیک
- ۱۰) خسروانی، هنگامه (۱۳۹۹)، «پیامدهای رسانه و ناتو فرهنگی بر حجاب»، فصلنامه دانش انتظامی خراسان شمالی، دوره ۱، شماره ۲
- ۱۱) رضائیان، زهرا (۱۴۰۱)، «بررسی ترویج پوشش نامناسب از طریق فضای مجازی»، ره توشه
- ۱۲) زهروی، رضا؛ احمدزاده، رسول (۱۳۹۴)، «تن نمایی زنان در فضای مجازی با نگاهی به آموزه های فقه امامیه و حقوق ایران»، فصلنامه مطالعات راهبردی زنان. شماره ۱۸
- ۱۳) شریفی، فاطمه (۱۳۹۷)، «دختران خیابان انقلاب»، نشریه پیام زن، دوره ۲۷، شماره ۱
- ۱۴) شریفی، فرزانه (۱۳۹۱)، «بی‌حجابی مجازی، دستاورد تروریسم فرهنگی غرب»، سایت پلیس فتا
- ۱۵) طیبی، ناهید (۱۳۸۵)، «هرم عفاف از حیا تا حجاب»، پیام زن، شماره ۱۷۳
- ۱۶) علم الهدی، سید عبدالرسول؛ نوروزی اقبالی، محمدجواد (۱۳۹۳)، «ارتباط عقیقانه در شبکه های اجتماعی سایبری»، مطالعات فرهنگ ارتباطات
- ۱۷) کمالی، نوید (۱۳۹۴)، «گرم شدن هوا و شروع فصل بدحجابی در شبکه‌های اجتماعی»، خبرگزاری ظهور
- ۱۸) گرامی، محسن؛ گاموری، گاموری (۱۳۹۶)، «فضای مجازی، تأثیرات آن و مسئله هویت افراد»، ماهنامه پژوهشهای نوین در علوم مهندسی
- ۱۹) گروه تحریریه شیعه نیوز (۱۳۹۲)، «حجاب و عفاف»، شیعه نیوز
- ۲۰) لشکریان، حمیدرضا و روشنی، مرتضی (۱۴۰۰)، «تغییر رفتار و عملیات روانی در شبکه اجتماعی مجازی فیس‌بوک (با تکیه بر عوامل و منابع پنهان)»، فصلنامه پژوهش‌های حفاظتی امنیتی دانشگاه جامع امام حسین. دوره ۱، شماره ۴
- ۲۱) محبی، جواد (۱۳۹۴)، «کشف حجاب در شبکه‌های اجتماعی»، شبکه اطلاع‌رسانی راه دانا
- ۲۲) ملک‌زاده، محمد (۱۳۸۹)، «بدحجابی و بی‌عفتی حربه دشمن برای فتنه‌انگیزی: فتنه فرهنگی از استعمار کهن تا فرانو»، فصلنامه فرهنگ پویا، شماره ۱۸
- ۲۳) موسوی، سیدعلی اصغر (۱۳۹۴)، «فاطمه مادر تمام خوبی‌ها»، مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی
- ۲۴) میرخانی، عزت السادات (۱۳۸۰)، «گستره عفاف در زندگی انسان»، فقه و حقوق خانواده، دوره ۴، شماره ۲۴
- ۲۵) هاشمی شاهرودی، محمود (۱۳۸۷)، «فرهنگ فقه مطابق مذهب اهل بیت علیهم‌السلام»، جلد دوم، قم: مؤسسه دائرةالمعارف فقه اسلامی بر مذهب اهل بیت علیهم‌السلام